

ЕТНОГЕНЕЗ СХІДНИХ СЛОВ'ЯН У ЗАХІДНОПОЛІСЬКО-ВОЛИНСЬКОМУ РЕГІОНІ (ЗАХІДНЕ ПОЛІССЯ І ЗАХІДНА ВОЛИНЬ)

У статті детально висвітлено виникнення східної гілки праслов'ян, початкового етапу українського етносу (носії празької культури), дулібів і волинян на території Західнополісько-волинського регіону (пізньолатенський період — II період Раннього Середньовіччя). Розглянуто питання слов'яногенезу в ранньоримський період. Увага приділяється також ролі міграцій племен в етногенезі слов'ян.

Ключові слова: етногенез, праслов'яни, слов'яни, східна гілка праслов'ян, початковий етап українського етносу, дуліби, волиняни, Дулібський союз племен.

У Західнополісько-волинському регіоні, як і на багатьох інших українських землях, здійснювався етногенез українського етносу. Як відомо, українці сформувались на основі східнослов'янських літописних племен. Історія етногенезу східних слов'ян на цій території мала свої особливості і це зумовлено її окраїнним положенням і приналежністю до етнокультурної контактної зони з регіоном Південна Балтія. Особливо потужним вплив Південної Балтії на етногенез східних слов'ян в Західнополісько-волинському регіоні виявився в латенсько-римську епохи. У ці історичні часи на його територію здійснювались масові переселення племен з Південної Балтії. Це зумовило дуже потужну роль прийшлих іноетнічних племен в етногенезі східних слов'ян в Західнополісько-волинському регіоні. Метою статті є детальне висвітлення головних етапів етногенезу східних слов'ян на території Західнополісько-волинського регіону з пізньолатенського періоду по Раннє Середньовіччя. П. Кононенко зазначає, що «наукове розв'язання проблеми українського етногенезу сприятиме науковому розв'язанню не тільки проблем національних і державно-політичних. Зокрема: дасть чітку відповідь на питання, чи є українці історичним, державотворчим, самодостатнім, духовним народом: нацією, яка має право й історично підтвердила свою волю до суверенного розвитку»¹.

У пізньолатенський період у східній частині Західнополісько-волинського регіону сформувалась східна гілка праслов'ян у складі зарубинецької етнокультурної спільноти (зарубинецька культура за різними даними дослідників виникла: у 30–20-х роках III ст. до н.е., на межі III–II ст. до н.е., на початку II ст.

---

* **Оксана Мартинюк** — старший референт Центру «Українознавство», Товариство «Знання» України, olgas@ipnet.ua

¹ Кононенко П.П. Українознавство. К.: Либідь, 1996. — С. 86.

до н.е) внаслідок трьох потужних етнічних процесів — парціаційного, консолідаційного та еволюційного.

До парціаційного процесу виникнення східної гілки праслов'ян відноситься виокремлення із єдиної праслов'янської гілки відгалуження праслов'ян, яке сформувалось у східних праслов'ян — носіїв зарубинецької культури. На цей парціаційний процес вказує той факт, що на основі цієї єдиної праслов'янської гілки виникла не лише східна гілка праслов'ян, але й західна. Таким чином, зарубинецькі східні праслов'яни не були прямим продовженням цієї праслов'янської спільноти. Консолідаційний процес об'єднав праслов'ян Західнополісько-волинського регіону з праслов'янами інших регіонів поширення зарубинецької культури. Але, не дивлячись на цей потужний консолідаційний процес, в пізньолатенський період праслов'яни не становили такої монолітної етнічної спільноти на території України, як це було в ранньосередньовічні часи. Виникнення східної гілки праслов'ян є також еволюційним процесом, оскільки вона була більш вищим шаблоном етногенезу східних слов'ян у порівнянні з попередніми етапами цього процесу в цьому регіоні та на інших українських землях. Оскільки східні праслов'яни сформувались на основі носіїв трьох археологічних культур, а в цьому регіоні — двох (носії поморсько-підкльошевої і милоградської культур), то загальний шлях їх виникнення — трансформаційний.

Археологічні дані різних дослідників свідчать про той факт, що праслов'яни поморсько-підкльошевої культури відіграли головну роль у формуванні східної гілки праслов'ян у цьому регіоні. Загалом на наявність потужної кількості поморсько-підкльошевих племен у складі Поліського варіанту зарубинецької етнокультурної спільноти на території цього регіону вказують їх наукові праці². В. Баран пише про переважання поморсько-підкльошевого компонента в зарубинецьких пам'ятках на території цього регіону (волинська група)³. За словами С. Пачкової, поморська (поморсько-підкльошева) культура внесла вклад у формування керамічного комплексу зарубинецької культури із регіону підкльошевого обряду поховань і з території обряду ящикних поховань⁴.

На думку Ю. Кухаренка, прийшли західні підкльошеві племена поступово були асимільовані місцевим, головним чином балтійським населенням, яке проживало на схід та північний схід від р. Горинь⁵ (в Західнополісько-волинському регіоні це територія милоградської культури). Думка Ю. Кухаренка

---

² Баран В.Д., Баран Я.В. Походження українського народу — К.: 2002. — С. 38–41. К.В. Каспарова. Отзыв на диссертацию В.Е. Еременко «Процесс латенизации археологических общностей позднего предримского времени Восточной Европы и сложение зарубинецкой культуры». № 4. — 2000. — Кишинев–Одесса–Бухарест, 2001. http://www.archaeology.ru/ONLINE/Kasparova/kasp_otz_er.html; Кухаренко Ю.В. К вопросу о происхождении зарубинецкой культуры. 1960. <http://www.archaeolog.ru/index.php?id=259>.

³ Баран В.Д., Баран Я.В. Походження українського народу — К.: 2002. — С. 38, 41.

⁴ Пачкова С.П. Зарубинецкая культура и латенизированные культуры Европы. К.: 2006. — С. 209.

⁵ Кухаренко Ю.В. Зарубинецкая культура. Археология СССР. Свод археологических источников, вып. Д1-19, М., 1964. — С. 1.

суперечить твердженню В. Барана, який пише, що на рубежі III–II ст. до н.е. носії милоградської, поморської, підкльошевої культур і лісостепова культура скіфського часу можуть розглядатись як її субстрати, але надалі посилюється розвиток «західних і північних елементів поморського і милоградського субстратів, особливо в поховальній обрядовості»⁶. Ці наукові дані В. Барана вказують на те, що в зарубинецькій етнокультурній спільноті після її виникнення існували окремо поморсько-підкльошевий і милоградський етнічний компоненти, і що в цей період в її етнокультурному ареалі не відбулись асиміляційні процеси дуже великих масштабів, внаслідок яких милоградське населення могло поглинути підкльошеве (і поморське) чи навпаки.

Племена неслов'янського походження не були причетні до цього консолідаційного процесу, оскільки, як відомо, консолідація відбувається лише між спільнотами близького етнічного походження. Але археологічні дані дослідників свідчать про те, що у виникненні східної гілки праслов'ян взяли участь іноетнічні племена — носії поморсько-підкльошевої та милоградської культур. Зокрема, вони були асимільовані праслов'янськими племенами на цій території. Для праслов'янських племен, що асимілювали групи іноетнічного населення, це був еволюційний процес, а для іноетнічних племен, що розчинилось в них — трансформаційний.

З цього часу виникає деяка спадковість між праслов'янськими племенами на території Західнополісько-волинського регіону: східні праслов'яни у складі зарубинецької культури — східні праслов'яни у складі зубрицької культури, однією із складових частин якої були зарубинецькі племена. Але в пізньолатенсько-ранньоримській періоді праслов'яни в цьому регіоні не були основним населенням і крім них до складу зарубинецької і зубрицької етнокультурних спільнот входили племена й іншого етнічного походження. Не існувало прямого спадкового зв'язку між зарубинецькими та зубрицькими праслов'янами і взагалі між зарубинецькою та зубрицькою етнокультурними спільнотами, що мали різноетнічну структуру населення.

Про започаткування процесу розподілу праслов'ян на східних і західних вже в III ст. до н.е. свідчать лінгвістичні дані, наведені Г. Півтораком. Він, зокрема, пише, що перші ознаки розмежування майбутніх західних і східних слов'янських мов існували наприкінці III ст. до н.е.⁷

Із формуванням східної гілки праслов'ян у східній частині Західнополісько-волинського регіону тісно пов'язана зовнішня міграція носіїв поморсько-підкльошевих племен, що після переселення на його територію взяли участь у цьому процесі. Можна припустити також, що ця зовнішня міграція була не лише поштовхом, а й однією із найголовніших причин консолідації праслов'янських племен на території України.

---

⁶ Баран В.Д., Баран Я.В. Походження українського народу. К., ІМФЕ ім. Рильського, 2002. — С. 42.

⁷ Півторак Г.П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». http://www.aratta-ukraine.com/books_ua АРАТТА. Український національний портал. 2006–2012.

Процес виникнення східної гілки праслов'ян охопив лише східну (точніше — північно-східну) частину Західнополісько-волинського регіону, а його західну частину займали прийшли племена. Західна частина його території була відокремлена від виникнення однієї із найголовніших ланок етногенезу українського етносу.

У пізньоримський період зовнішня міграція вельбарських племен перервала і ліквідувала етногенез східних слов'ян в цьому регіоні, оскільки її носії повністю (чи майже повністю) витіснили зубрицькі племена, у складі яких перебували праслов'яни, з його території, зайнявши її суцільним масивом. Незважаючи на потужні зовнішні і внутрішні міграції в пізньолатенсько-ранньоримські часи існувала часткова спадковість населення в цьому регіоні. У пізньоримський період часткова спадковість між населенням цього періоду і ранньоримських часів була ліквідована зовнішньою іміграційною міграцією вельбарських племен, оскільки відбулась повна (чи майже повна) зміна населення на цій території.

Таким чином ця зовнішня міграція вельбарських племен відзначилась кардинальними змінами на історії етногенезу східних слов'ян в Західнополісько-волинському регіоні.

Хоча склавіни виникли за межами Західнополісько-волинського регіону, початковий етап їх формування охопив вірогідно і його територію, на що вказують наукові дані дослідників. Загалом існують дві концепції стосовно періоду виникнення склавінів (та антів). Найбільш обгрунтованою слід вважати ту з них, яку більш схильні підтримувати вчені В. Баран та Я. Баран. Згідно цієї концепції поділ на склавінів, антів (та венедів) виник в пізньоримський період, принаймні, в IV ст. а в VI–VII ст. він був завершений⁸. Ця концепція обгрунтована матеріалами археологічних пам'яток.

Наукові дані дослідників вказують на той факт, що етногенез склавінів розпочався вірогідно ще в зубрицькому етнокультурному ареалі. Цей процес виник після розпаду в другій половині I ст. зарубинецької етнокультурної спільноти на різні групи племен, одні з яких стали однією із етнічних основ створення зубрицької етнокультурної спільноти, а інші — пізньозарубинецької. Зубрицька та пізньозарубинецька етнокультурні спільноти були початковим етапом розподілу східнопраслов'янської спільноти на два угруповання, які в подальші часи переросли в склавінів та антів. На користь цієї думки свідчить відмінність етнічного складу населення, яке сформувало зубрицьку і пізньозарубинецьку етнокультурні спільноти. А саме, зубрицька етнокультурна спільнота постала на двох етнічних основах — зарубинецькій та прийшлій пшеворській (а на Верхньому Подністров'ї й липицькій). Пізньозарубинецький етнокультурний ареал виник внаслідок змішування зарубинецьких племен та місцевого субстрату тих українських земель, де були поширені його пам'ятки. Таким чином існували етнічні відмінності між праслов'янами зубрицької та пізньозарубинецької культур. В пізньоримський період цей розподіл на два

---

⁸ Баран В.Д., Баран Я.В. Походження українського народу. 2002, ІМФЕ ім. Рильського. — С. 24.

угруповання був посилений міграцією вельбарських племен, яка створила своєрідний коридор між зубрицькими та пізньозарубинецькими племенами. Але це вже відбувалось за межами Західнополісько-волинського регіону. З цього випливає, що на його території здійснився лише початковий етап етногенезу склавів.

Отже, процес формування склавів вірогідно мав поступовий характер і відбувався впродовж двох історичних періодів — ранньоримського і пізньоримського (завершившись їх виникненням в пізньоримському періоді). В цьому регіоні процес етногенезу склавів здійснювався вірогідно лише впродовж першого названого періоду.

В. Воляник висловив припущення щодо безперервності етнокультурного розвитку на території Волині протягом першої половини I тис. н.е., оскільки він вважав, що існує типологічний зв'язок матеріалів зубрицької культури верхнього горизонту в Підріжжі з матеріалами вельбарсько-черняхівського селища у Пряжеві III–IV ст.⁹. Тут слід зазначити, що ці археологічні дані стосуються вельбарсько-черняхівських культурних пам'яток на півдні Західнополісько-волинського регіону, які мали змішаний характер, а не ареалу вельбарської культури. Можливо, що ці археологічні дані В. Воляника й можуть свідчити про присутність зубрицького етнічного компонента у складі цих культурних пам'яток. Але що стосується вельбарської етнокультурної спільноти, то вона належала германським племенам і її пам'ятки не мають рис зубрицької культури, на що вказують археологічні дані В. Барана¹⁰. Тому в ареалі вельбарської етнокультурної спільноти не міг відбуватися етногенез східних слов'ян. Якщо у складі вельбарсько-черняхівських культурних пам'яток й перебували носії зубрицької культури, вони в ній становили дуже незначну кількість. Згідно з археологічними даними дослідників, зокрема Д. Козака, ці культурні пам'ятки належали готам¹¹. Тут слід зазначити, що змішаний характер вельбарсько-черняхівських культурних пам'яток вказує на наявність в них незначної кількості носіїв черняхівської культури. В наш час нічого невідомо про перебування праслов'ян на схід від Горині в пізньоримські історичні часи.

Наведені факти свідчать про те, що в пізньоримський період територія поширення вельбарської культури в Західнополісько-волинському регіоні була повністю виключена із процесу етногенезу східних слов'ян, а саме, із другого важливого його етапу — формування склавів. Оскільки в наш час не існує багаточисленних і неспростовних фактів, які б вказували на присутність носіїв зубрицької культури в ареалі вельбарсько-черняхівських культурних пам'яток і нічого про них невідомо на території, розташованій на схід від р. Горинь, то не

---

⁹ *Воляник В.К.* Население Волины первой половины I тыс. н.э. Автореф. дис. ... канд. ист. наук. — Киев, 1978. — 16 с.

¹⁰ *Баран В.* Проблеми співвідношення субстратного і прийшлого населення на території України в другій чверті I тис. н.е. Українознавство. Журнал // 2004. — Число 1–2. — С. 378. <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1880>.

¹¹ *Козак Д.Н.* До проблеми співіснування слов'ян і германців в Україні у другій чверті I тис. н.е. // Старожитності Русі-України. — К: 1994. — С. 31–36. www.anthropos.net.ua/.../91-95_Козак_Д.pdf.

можна стверджувати про продовження етногенезу східних слов'ян й на цих землях.

Після масового переселення вельбарських племен з цього регіону і взагалі за межі України його масово заселили склавіни, про що свідчать історичні джерела та наукові дані дослідників. У I половині Ранняго Середньовіччя етногенез східних слов'ян на його території був відновлений. У цей історичний період виник й початковий етап української етносу, На думку українських вчених, зокрема Л. Залізняка, початковим етапом зародження українського етносу слід вважати носіїв праякої культури на території України, оскільки з цього часу відбувається безперервний і поступовий розвиток головних етновизначальних ознак українського етносу¹² (його представляли також й носії пеньківської та колочинської культур). В. Баран, досліджуючи археологічні матеріали, прослідкував безперервність культурно-історичного розвитку слов'ян в північно-західній Україні від склавинів V ст. до Київської Русі¹³. Таким чином в I половині Ранняго Середньовіччя склавіни були вже й носіями українського етносу, хоча й ще в зародковому стані. Саме в I періоді Ранняго Середньовіччя значної потужності набули етнооб'єднавчі, зокрема, консолідаційні процеси серед слов'ян, що виникло вперше за всі часи досліджуваного періоду і загалом історії слов'ян на українських землях, і що призвело до формування етнокультурних спільнот на слов'янській основі та їх домінування на території України. Це зумовило й виникнення початкового етапу українського етносу в цей історичний період.

Отже, I період Ранняго Середньовіччя був переломним моментом в етногенетичній, етнокультурній та суспільно-політичній історії Західнополісько-волинського регіону. Це спільна риса всіх регіонів формування українського етносу. Але цього регіону це стосується в значно більшій мірі, оскільки в пізньоримський період на його території взагалі не відбувалось етногенезу східних слов'ян. Починаючи з I періоду Ранняго Середньовіччя етногенез українського етносу в Західнополісько-волинському регіоні більше не припинявся. За словами П.П. Кононенка і Т.П. Кононенка, «Наші прапрудки в VI–VII ст. н.е. вже усвідомлювали свою етнічну самодостатність¹⁴. Якщо б не відбулось масового переселення вельбарських племен з цього регіону на Захід, склавіни не мали б можливості розселитись на його території. Тому ці дві міграції (вельбарських племен і склавинів) відзначились кардинальними змінами на історії етногенезу східних слов'ян в Західнополісько-волинському регіоні. Загалом унікальним явищем в історії цього регіону було існування етнокультурної спільноти (вельбарської), представленої германськими племенами, чого

---

¹² Залізняк Л.Л. Від склавинів до української нації. К.: Бібліотека українця, 2004. — С. 58.

¹³ Баран В. Становлення ранньосередньовічних слов'янських культур та основні шляхи розселення слов'ян // Записки НТШ. — Т. ССХХV. — Львів, 1993. — С. 59–86. http://chtyvo.org.ua/authors/Baran_Volodymyr/Stanovlennia_rannosednovichnykh_slovianskykh_kultur_ta_osnovni_shliakhy_rozselennia_slovian.

¹⁴ Кононенко П., Кононенко Т. Український етнос: генеза і перспективи. 2003. — С. 69.

не існувало на жодній іншій українській території в латенсько-римську епохи, а також характер міграції вельбарських племен. За словами В. Барана, «Волинь — це єдина область, звідкіля відійшло під натиском готів майже все попереднє населення, і де готи до самого свого відходу зберегли свою вельбарську культуру. Це явище можна вважати винятком із правил, притаманних для моделі розселення готів, яка у II–IV ст. більше не повторилася»¹⁵. Найдавніше латинсько-римське свідoctво про готів відноситься до 269 р., коли Клавдій II прийняв титул *Gothicus*. В цей же час виникло і перше повідомлення про готів в грецькому тексті¹⁶. Пращка етнокультурна спільнота сформувалась консолідаційно-еволюційно-трансформаційним шляхом. Вона постала шляхом консолідації склавинів декількох українських регіонів, до яких входить й Західнополісько-волинський. Носії київської культури у її створенні відіграли незначну роль, про що пише, зокрема, В. Баран¹⁷. Оскільки прашка етнокультурна спільнота представляла початковий етап українського етносу, вона стояла на більш вищому рівні етногенетичного розвитку, ніж попереднє слов'янське населення, тому її виникнення відноситься й до еволюційного процесу. Пращка етнокультурна спільнота в дуже значній мірі відрізняється за етнічним складом населення та археологічною культурою від черняхівської, в якій склавини були лише однією із складових частин її поліетнічної структури, тому загальний шлях її виникнення — трансформаційний.

Наприкінці VI–VII ст. в результаті потужної консолідації в середовищі склавинів виникли дуліби. Дуліби сформувались на одній етнічній основі, тому загальний шлях їх виникнення — еволюційний. На інший аспект еволюційного процесу їх виникнення вказує той факт, що дуліби перебували на більш вищому щаблі етногенетичного розвитку, ніж попереднє слов'янське населення. Оскільки дуліби постали на основі однієї прашкої етнокультурної спільноти, це свідчить про відносно сталий і постійний склад населення в її етнокультурному ареалі та про посилення в її середовищі етнооб'єднавчих процесів. Одна із найголовніших причин такого становища — відсутність після виникнення прашкої етнокультурної спільноти потужних міграційних процесів, за виключенням вторгнення авар, яке до того ж не зруйнувало етнічну цілісність слов'янського населення в цьому регіоні. Як відомо, дуліби були безпосередніми прашурами східнослов'янського племені волинян і найдавнішим літописним племенем із «Повісті минулих літ» Нестора-Літописця¹⁸.

У ті часи існував Дулібський союз племен, до якого крім дулібів, згідно з науковими даними В. Барана, входили всі східнослов'янські племена Право-

---

¹⁵ Баран В. Проблеми співвідношення субстратного і прийшлого населення на території України в другій чверті I тис. н.е. Українознавство. Журнал // 2004. — Число 1. — С. 378–382. <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1880>.

¹⁶ Вольфрам Х. Готы / пер. с нем. Б.П. Миловидов, М.Ю. Некрасов / Под ред. М.Б. Щукина, Н.А. ондарко и П.В. Шувалова. — Спю.: Ювента. 2003. — С. 37.

¹⁷ Баран В.Д., Баран Я.В. Походження українського народу. К.: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2002. — С. 245.

¹⁸ Залізняк Л.Л. Від склавинів до української нації. — К.: Бібліотека українця, 2004. — С. 97.

бережної України¹⁹. Як зазначає В. Баран, Дулібський союз племен був напівдержавним утворенням²⁰. Можливо, що цей міжплемінний союз й міг перерости в державу. Таким чином в ареалі Дулібського союзу племен крім етногенетичної відбулась й потужна суспільно-політична консолідація. Але в VII ст. відбувся потужний етнороз'єднавчий процес, в результаті якого Дулібський союз племен розпався і головною причиною цієї історичної події було вторгнення авар, на що вказують писемні джерела та археологічні дані. Як пише Л. Залізник, Дулібське племінне об'єднання «розпалося під ударами аварів за візантійського імператора Іраклія, що правив від 611 до 641 рр.»²¹. Внаслідок руйнування Дулібського союзу племен аварами виникло послаблення етнокультурної єдності цього регіону з іншими українськими землями, які входили до цього об'єднання, та консолідаційних процесів в їх середовищі. Але це вторгнення авар не зруйнувало етнічну та етнокультурну єдність населення в Західнополісько-волинському регіоні, не викликало тих значних перегруповань в місцевому етнокультурному ареалі, які зумовлювали зовнішні міграції латенсько-римської епох. Воно й далі продовжувало жити на своїх місцях.

У VIII ст. внаслідок консолідаційних процесів на основі дулібів постали волиняни. Цей консолідаційний процес зумовив найвищий рівень етнічної ідентичності східних слов'ян Західнополісько-волинського регіону, що були безпосередніми пращурами українців на його території. Волиняни сформувались на одній етнічній основі (дулібській), тому загальний шлях їх виникнення — еволюційний. Вони перебували на більш вищому щаблі етногенетичного розвитку, ніж дуліби, що вказує й на інший аспект їх виникнення внаслідок еволюційного процесу. В «Повісті минулих літ» сказано, що «Дулеби же живяху по Бугу, кде ныне Воляныяне»²².

На їх формування вплинула зовнішня міграція авар, які зруйнували етнокультурну єдність слов'янського населення в північній Україні і воно розкололось на дві частини, що відособились у західну і східну групи²³. Незважаючи на цю етнокультурну єдність, правдоподібно, що існували різні відмінності в етнічному складі населення Західнополісько-волинського регіону та цих, більш східних північноукраїнських земель. Внаслідок цих етнороз'єднавчих процесів на заході у дулібів виникли культурні пам'ятки типу Головно, Дуліби, Перевали, а на сході у древлян — культурні пам'ятки типу Хотомель і Бабка²⁴. Названа західна частина слов'ян (дуліби) поступово переросла у волинян. Отже, виник-

---

¹⁹ Баран В.Д., Баран Я.В. У пошуках джерел українського народу. Вибрані наукові праці. — К.: ННДІУ. — 2011. — С. 107.

²⁰ Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. — К.: Генеза, 2005. — С. 108.

²¹ Залізник Л. Від склавинів до української нації. К.: Бібліотека українця, 2004. — С. 97.

²² Повість врем'яних літ. Літопис (за Іпатським списком). — К.: «Радянський письменник». 1990. — С. 20/21.

²³ Кухаренко Ю.В. Средневековые памятники Полесья. Свод археологических источников. Выпуск Е1-57. — М.: Изд. Академ. наук СССР, 1961. — С. 10.

²⁴ Там само. — С. 10.

нення волинян відбулось й внаслідок етнороз'єднавчого процесу. Очевидно, що в ці часи між слов'янськими племенами Правобережної України: волинянами, древлянами, полянами, уличами, тиверцями, білими хорватами існувала більша диференціація, ніж між слов'янськими племенами I періоду Раннього Середньовіччя.

Оскільки волиняни були останнім, завершальним етапом етногенезу східних слов'ян в цьому регіоні (але не українського етносу), то вони загалом були найвищим щаблем етногенетичного розвитку східних слов'ян (як і інші східнослов'янські племена на території України) і початкового етапу українського етносу. Вони, як і інші східнослов'янські племена, були передостаннім етапом етногенезу українського етносу (останнім стало їх злиття з усіма іншими східними слов'янами на території України в єдиний український етнос) і безпосередніми пращурами українців на території Західнополісько-волинського регіону. Серед всіх слов'янських племен, які проживали в цьому регіоні з латенської епохи по Раннє Середньовіччя, вони в найбільшій мірі відображають його сучасні етногенетичні та регіональні особливості.

Із вищесказаного випливає, що в Західнополісько-волинському регіоні впродовж досліджуваного періоду відбулись майже всі головні етапи етногенезу східних слов'ян (виключенням є виникнення склавів). Найважливішими ланками етногенезу східних слов'ян і загалом українців є виникнення східної гілки праслов'ян та початкового етапу українського етносу. Про значну відмінність у рівні етнооб'єднавчих консолідаційних процесів пізньолатенсько-ранньоримських періодів і Раннього Середньовіччя свідчить часткова спадковість між східними праслов'янами зарубинецької і зубрицької етнокультурних спільнот в перші названі історичні часи і повна спадковість між склавинами, дулібами та волинянами — в другі. Про це свідчить також той факт, що в пізньолатенсько-ранньоримські часи цей регіон був периферією етногенезу українського етносу, а в ранньосередньовічні часи він стає одним із основних територій етногенезу українського етносу, зокрема, його північно-західним ареалом. Про потужне зростання етнокультурної та суспільно-політичної ролі слов'ян в Ранньому Середньовіччі в цьому регіоні свідчить той факт, що в Дулібському переддержавному утворенні провідну роль відігравали дуліби, які проживали на його території та на інших українських землях. Загалом це вказує на провідну роль слов'ян західної частини України в етнокультурних та суспільно-політичних процесах в часи Дулібського союзу племен. Про це свідчить й повідомлення Аль-Масуді, який пише, що волиняни в давнину панували над іншими слов'янськими племенами²⁵.

Зафіксована спільна демографічна риса в етнічному складі населення пізньоримського періоду і Раннього Середньовіччя: в перший названий історичний період цей регіон масово населяли племена лише германського походження, а в другий — лише слов'янського. Іншою схожою рисою є їх суспільно-політичне панування на цій території.

---

²⁵ Аль-Масуді. «Промивальні золота й копальні самоцвітів», або «Золоті луки». — 948 р.

**GENEZIS OF EAST THE SLAVIK PEOPLE
IN TO THE REGION WESTERNPOLISSYA-VOLHYNIA
(WESTERN POLISSYA AND WESTERN VOLHYNIA)**

Oksana Martynyuk (the Senior Assistant Editor of Internet resources Society
«Knowledge» Ukraine, Olgas@ipnet.kiev.ua)

The origin of east branch of ancient the Slavic people, initial stage of Ukrainian ethnos (representatives of the Prague culture), of dulebes and volhynians on territory the region Westernpolissya-Volhynia is in detail reflected in the article (a period of late laten — is the II period of Early dark Ages). The question of genesis the Slavic people is considered in a period of early Rome. Attention is spared also the role of migrations of tribes in genesis of the Slavic people.

Keywords: *genesis, ancient the Slavic people, the Slavic people, east branch of ancient the Slavic people, initial stage of Ukrainian ethnos, dulebes, volhynians, Union of tribes of dulebes.*